

ZRÓWNOWAŻONA KONSUMPCJA I PRODUKCJA

Zrównoważony rozwój należy do najważniejszych celów Unii Europejskiej (UE). W obliczu kurczących się zasobów naturalnych na świecie głównym wyzwaniem dla producentów i konsumentów stało się postępowanie w myśl zasady „jak uzyskać więcej, zużywając mniej”. Aby uporać się z tym wyzwaniem w okresie postępującej gwałtownie zmiany klimatu oraz rosnącego zapotrzebowania na energię i zasoby, UE wprowadziła cały szereg strategii i inicjatyw na rzecz zrównoważonej konsumpcji i produkcji. Powinny one przyczynić się do ogólnego zwiększenia efektywności środowiskowej produktów w ciągu ich całego cyklu życia, do zwiększenia popytu na lepsze produkty i technologie produkcyjne oraz do dokonywania przez konsumentów świadomych wyborów. W ramach Europejskiego Zielonego Ładu, a w szczególności nowego planu działania dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym, zapowiedziano inicjatywę ustawodawczą dotyczącą polityki zrównoważonych produktów w celu dostosowania produktów do wymogów neutralnej dla klimatu i zasobooszczędnej gospodarki o obiegu zamkniętym.

PODSTAWA PRAWNA

Artykuły od 191 do 193 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE).

OSIĄGNIĘCIA

A. Plan działania na rzecz zrównoważonej konsumpcji i produkcji

W lipcu 2008 r. Komisja zaproponowała pakiet działań i wniosków dotyczących zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz zrównoważonej polityki przemysłowej ([COM\(2008\)0397](#)), mających na celu zwiększenie efektywności środowiskowej produktów w ciągu ich całego cyklu życia, zwiększenie świadomości konsumentów oraz popytu na zrównoważone towary i technologie produkcyjne, promowanie innowacji w przemyśle UE oraz uregulowanie kwestii międzynarodowych. Plan działania na rzecz zrównoważonej konsumpcji i produkcji spowodował podjęcie inicjatyw w następujących obszarach: rozszerzenie zakresu dyrektywy dotyczącej ekoprojektu, przegląd rozporządzenia w sprawie ekozarządzania i audytu, ustawodawstwo w dziedzinie zielonych zamówień publicznych, Plan działania na rzecz zasobooszczędnej Europy i plan działania w zakresie ekoinnowacji. Instrumenty te stanowią integralną część strategii UE na rzecz zrównoważonego rozwoju, której przegląd z 2009 r. umocnił długotrwałe zaangażowanie UE na rzecz sprostania wyzwaniom zrównoważonego rozwoju i w którym uznano znaczenie zacieśnienia

współpracy z partnerami spoza UE, np. w ramach procesu marrakeszańskiego będącego inicjatywą ONZ.

B. Plan działania na rzecz zasobooszczędnej Europy

W nawiązaniu do realizowanej w ramach strategii „Europa 2020” inicjatywy przewodniej w zakresie oszczędnego gospodarowania zasobami, która wzywa do ustalenia średnio- i długoterminowych celów w zakresie oszczędnego gospodarowania zasobami oraz sposobów ich osiągnięcia, w 2011 r. rozpoczęto realizację Planu działania na rzecz zasobooszczędnej Europy. Znalazły się w nim propozycje metod zwiększenia wydajności zasobów i oddzielenia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów i jego oddziaływania na środowisko (zob. też nota tematyczna [2.5.6](#) w sprawie efektywnego gospodarowania zasobami i gospodarki o obiegu zamkniętym).

C. Oznakowanie ekologiczne oraz etykietowanie energetyczne

Za pomocą oznakowania i etykietowania przekazywane są konsumentom ważne informacje umożliwiające im podejmowanie świadomych wyborów. Europejskie oznakowanie ekologiczne jest dobrowolnym systemem ustanowionym w 1992 r., aby zachęcać przedsiębiorstwa do wprowadzania do obrotu produktów i usług spełniających określone kryteria środowiskowe. Określanie i dokonywanie przeglądu tych kryteriów zajmuje się Komitet Unii Europejskiej ds. Oznakowania Ekologicznego (EUEB), który jest również odpowiedzialny za związane z nimi wymogi dotyczące oceny i weryfikacji. Produkty i usługi, którym przyznano oznakowanie ekologiczne, oznacza się za pomocą logo w formie kwiatka, dzięki któremu konsumenci – w tym nabywcy publiczni i prywatni – mogą je łatwo zidentyfikować. Oznakowanie to przyznano dotychczas produktom do czyszczenia, urządzeniom AGD, odzieży, produktom papierowym, produktom domowymi i ogrodowym, smarom i usługom takim jak zakwaterowanie dla turystów. Kryteria oznakowania ekologicznego nie opierają się na wyłącznie jednym czynniku, lecz na badaniach, w których analizuje się wpływ danego produktu czy usługi na środowisko w ciągu ich całego cyklu życia. Celem przeprowadzonego w 2008 r. przeglądu [rozporządzenia \(WE\) nr 66/2010 w sprawie oznakowania ekologicznego](#) było promowanie stosowania dobrowolnego systemu oznakowań ekologicznych poprzez zmniejszenie kosztów i obciążeń biurokratycznych związanych ze stosowaniem zasad tego systemu. W dniu 30 czerwca 2017 r. Komisja przedstawiła wnioski z oceny adekwatności rozporządzenia w sprawie oznakowania ekologicznego. Stwierdzono w niej, że rozporządzenie jest istotne, zasadniczo spójne i przynosi unijną wartość dodaną. Uznano jednak również, że rozporządzenie jest częściowo skuteczne (ponieważ umożliwia poprawę efektywności środowiskowej produktów opatrzonych oznakowaniem, ale kryteria mogą nie być odpowiednie, a poziom wykorzystania pozostaje niski w przypadku niektórych rodzajów produktów) i częściowo wydajne (jako że koszty przestrzegania przepisów mogą stanowić barierę w niektórych przypadkach).

W dyrektywie 92/75/EWG wprowadzono ogólnounijny system etykietowania energetycznego urządzeń gospodarstwa domowego (AGD), w ramach którego na etykietach i w broszurach dołączanych do produktów podaje się potencjalnym konsumentom wskaźniki zużycia energii dla wszystkich dostępnych modeli.

Unijna etykieta efektywności energetycznej stała się od czasu jej wprowadzenia w 1995 r. powszechnie rozpoznawanym i cenionym wskaźnikiem dla producentów i konsumentów. W czerwcu 2010 r. dyrektywa w sprawie etykiet efektywności energetycznej (2010/30/WE) została zmieniona w celu rozszerzenia jej zakresu na większą gamę produktów, w tym na produkty wykorzystujące energię oraz inne produkty związane z energią. W dniu 15 lipca 2015 r. Komisja zaproponowała powrót do jednolitej skali etykietowania „od A do G”. Nowe wymogi w zakresie etykietowania efektywności energetycznej poszczególnych grup produktów zostały stworzone na podstawie [rozporządzenia \(UE\) 2017/1369 z dnia 4 lipca 2017 r.](#) ustanawiającego ramy etykietowania energetycznego i uchylającego dyrektywę 2010/30/UE. Konkretnie, począwszy od 2021 r., ulega zmianie skala efektywności energetycznej pięciu grup produktów (lodówek, zmywarek do naczyń, pralek, telewizorów i lamp): na przykład produkt oznaczony klasą efektywności energetycznej A+++ będzie należeć po zmianie skali do kategorii B, bez zmiany zużycia energii. Klasa A początkowo pozostanie pusta, aby zostawić miejsce na modele bardziej energooszczędne. Umożliwi to konsumentom wyraźniejsze rozróżnienie między produktami najbardziej energooszczędnymi.

D. Ekoprojekt

Dyrektywa w sprawie ekoprojektu zapewnia poprawę jakości produktów pod względem technicznym. W przeglądzie z 2009 r. ([dyrektywa 2009/125/WE](#)) dyrektywy 2005/32/WE rozszerzono jej zakres na produkty związane z energią inne niż produkty wykorzystujące energię, produkty, które nie zużywają energii w trakcie użytkowania, ale mają pośredni wpływ na zużycie energii, takie jak urządzenia wykorzystujące wodę, a także okna i materiały izolacyjne. W 2012 r. Komisja opublikowała przegląd dyrektywy 2009/125/WE, w którym stwierdziła, że nie ma potrzeby przeprowadzać niezwłocznie przeglądu dyrektywy w sprawie ekoprojektu czy też rozszerzać jej zakresu na produkty niezwiązane z energią.

E. System ekozarządzania i audytu (EMAS)

EMAS jest narzędziem zarządzania umożliwiającym przedsiębiorstwom i innym organizacjom ocenę i poprawę własnej efektywności środowiskowej oraz należyłą sprawozdawczość w tym zakresie. System jest dostępny dla przedsiębiorstw od 1995 r., ale początkowo mogły z niego korzystać tylko przedsiębiorstwa działające w sektorach przemysłowych. Od roku 2001 EMAS jest jednak otwarty dla wszystkich sektorów działalności gospodarczej, w tym usług publicznych i prywatnych. W 2009 r. [rozporządzenie \(WE\) nr 1221/2009 w sprawie EMAS](#) poddano przeglądowi i zmodyfikowano tak, aby dodatkowo zachęcić organizacje do zarejestrowania się w systemie. Przegląd ten spowodował lepsze stosowanie systemu oraz zwiększenie jego wiarygodności, widoczności i zasięgu. W 2017 r. zmieniono załączniki I, II i III do rozporządzenia w sprawie EMAS w celu uwzględnienia zmian związanych z przeglądem normy ISO 14001:2015. Rozporządzenie (UE) 2017/1505 zmieniające te załączniki weszło w życie 18 września 2017 r.

F. Zielone zamówienia publiczne

Zielone zamówienia publiczne to dobrowolna polityka umożliwiająca organom państwowym nabywanie produktów oraz zlecenie wykonania usług i robót budowlanych o zmniejszonym wpływie na środowisko. Koncepcja zielonych zamówień

publicznych została powszechnie uznana w ostatnich latach za przydatne narzędzie rozwoju rynku bardziej ekologicznych produktów i usług oraz zmniejszenia wpływu działalności organów publicznych na środowisko. Państwa członkowskie realizują tę koncepcję za pomocą krajowych planów działania. W 2004 r. przyjęto dwie pierwsze dyrektywy (2004/18/WE i 2004/17/WE), które zawierały konkretne odniesienia do możliwości uwzględnienia aspektów środowiskowych w procesie udzielania zamówień, np. poprzez zawarcie wymogów środowiskowych w specyfikacjach technicznych, wykorzystywanie oznakowań ekologicznych czy stosowanie kryteriów udzielenia zamówienia opartych na wskaźnikach środowiskowych. Jako część reformy zamówień publicznych w lutym 2014 r. przyjęto w ramach Aktu o jednolitym rynku trzy dyrektywy: dyrektywę klasyczną [2014/24/UE](#), dyrektywę sektorową [2014/25/UE](#) i dyrektywę [2014/23/UE](#) w sprawie udzielania koncesji, które uproszczą odnośne procedury dzięki stworzeniu przedsiębiorstwom lepszych warunków do innowacyjności i poprzez zachęcanie do upowszechniania zielonych zamówień publicznych, sprzyjając tym samym przejściu na gospodarkę zasobooszczędną i niskoemisyjną.

W 2008 r. Komisja opublikowała [komunikat zatytułowany „Zamówienia publiczne na rzecz poprawy stanu środowiska” \(COM\(2008\)0400\)](#), w którym określono szereg środków, jakie należy podjąć, aby wesprzeć państwa członkowskie i poszczególne organy udzielające zamówień w realizacji koncepcji zielonych zamówień publicznych. W rezultacie w ramach dobrowolnego podejścia do zielonych zamówień publicznych opracowano odnośne unijne kryteria. Dotychczas opublikowano 21 zestawów kryteriów dotyczących zielonych zamówień publicznych dla wybranych sektorów, takich jak transport, biurowy sprzęt komputerowy, produkty do czyszczenia, usługi w zakresie sprzątania oraz produkty i usługi w zakresie budownictwa, izolacji cieplnej i ogrodnictwa.

G. Plan działania w zakresie ekoinnowacji

Plan działania w zakresie ekoinnowacji uruchomiony przez Komisję w grudniu 2011 r. zastąpił Plan działań w dziedzinie technologii środowiskowych (ETAP) ([COM\(2004\)0038](#)) i opiera się na doświadczeniach zgromadzonych w trakcie jego realizacji. ETAP miał na celu pobudzenie rozwoju i wykorzystania technologii środowiskowych oraz zwiększenie konkurencyjności Europy w tym obszarze.

Plan działania w zakresie ekoinnowacji jest powiązany w głównej mierze z Unią innowacji – inicjatywą przewodnią strategii „Europa 2020”. Ma on za zadanie rozszerzyć zakres strategii w dziedzinie innowacji na zielone technologie i ekoinnowacje oraz uwypuklić rolę polityki środowiskowej jako jednego z czynników wzrostu gospodarczego. Plan ten ma też poruszyć kwestię barier i szans, zwłaszcza tych nieobjętych bardziej ogólnymi strategiami w dziedzinie innowacji.

Plan działania w zakresie ekoinnowacji to szerokie ramy polityki, które mogą być finansowane z różnych źródeł. Od 2014 do 2020 r. głównym źródłem wsparcia będzie program „Horyzont 2020”. Inne źródła obejmują europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne takie jak Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, LIFE – program działań na rzecz środowiska i klimatu, COSME i wspólna polityka rolna. Znaczna część środków finansowych dostępnych dla ekoinnowacyjnych przedsiębiorstw będzie

pochodzić z nowych instrumentów finansowych opracowanych przez Komisję, takich jak instrumenty dłużne i kapitałowe.

W ostatnich latach wiele celów Planu działania w zakresie ekoinnowacji znalazło odzwierciedlenie w koncepcji gospodarki o obiegu zamkniętym – gospodarki, która uczy się od natury, w której nic się nie marnuje. Ekoinnowacje mają kluczowe znaczenie dla realizacji wielu aspektów gospodarki o obiegu zamkniętym: symbioza przemysłowa lub ekologia, projektowanie „od kołyski do kołyski” i nowe, innowacyjne modele biznesowe itp. (zob. również nota tematyczna [2.5.6](#) w sprawie efektywnego gospodarowania zasobami i gospodarki o obiegu zamkniętym).

H. Inicjatywa ustawodawcza dotycząca polityki zrównoważonych produktów

W ramach Europejskiego Zielonego Ładu w marcu 2020 r. Komisja przedstawiła [nowy plan działania UE dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym](#), w którym ogłosiła inicjatywę ustawodawczą dotyczącą polityki zrównoważonych produktów. Ma ona na celu dostosowanie produktów do wymogów neutralnej dla klimatu i zasobooszczędnej gospodarki o obiegu zamkniętym, zmniejszenie ilości odpadów i zapewnienie, by wyniki liderów w zakresie zrównoważonego rozwoju stopniowo stawały się normą. Inicjatywa ta, zaplanowana na czwarty kwartał 2021 r., obejmuje przegląd dyrektywy w sprawie ekoprojektu, rozszerzenie jej zakresu na produkty niezwiązane z energią oraz zaproponowanie dodatkowych środków ustawodawczych. Będzie dotyczyła również obecności szkodliwych chemikaliów w produktach takich jak sprzęt elektroniczny i ICT, tekstylia, meble, stal, cement i chemikalia. Prace nad tą inicjatywą będą ściśle koordynowane z pracami nad innymi inicjatywami zapowiedzianymi w planie działania dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym, w szczególności inicjatywami dotyczącymi wzmocnienia pozycji konsumentów w związku z transformacją ekologiczną oraz uzasadniania informacji o ekologiczności przy użyciu metod oznaczania śladu środowiskowego produktów i organizacji. Wszystkie te inicjatywy będą mieć na celu ustanowienie spójnych ram polityki, w których zrównoważone towary, usługi i modele biznesowe staną się normą, a wzorce konsumpcji będą bardziej zrównoważone.

ROLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO

Parlament wielokrotnie wyrażał poparcie dla planu działania na rzecz zrównoważonej konsumpcji i produkcji oraz jego poszczególnych elementów. W trakcie przeglądu dyrektywy w sprawie ekoprojektu w 2009 r. Parlament skutecznie wzmocnił koncepcję analizy cyklu życia, a w szczególności pojęcie efektywnej gospodarki zasobami i surowcami. Skuteczne były też jego działania prowadzące do dodania szczegółowych przepisów dotyczących małych i średnich przedsiębiorstw oraz informacji udzielanych konsumentom. Parlament zdecydowanie opowiadał się również za rozszerzeniem zakresu dyrektywy na produkty związane z energią.

Parlament odegrał ważną rolę we wprowadzeniu do dyrektyw w sprawie zamówień publicznych przepisów sprzyjających bardziej ekologicznym zamówieniom publicznym. W ostatnim przeglądzie tych dyrektyw, przyjętym w 2014 r., Parlament poparł m.in. wprowadzenie do procedury udzielenia zamówienia kryterium „oferty najkorzystniejszej ekonomicznie”. Pozwoli to organom publicznym kłaść większy

nacisk na jakość, względy środowiskowe, aspekty społeczne i innowacje a przy tym nadal brać pod uwagę cenę i cykl życia przedmiotu przetargu.

19 kwietnia 2004 r. Parlament postanowił stworzyć system zarządzania środowiskowego (EMS) zgodnie z EMAS. 24 stycznia 2006 r. Parlament podpisał deklarację EMAS, zobowiązując się do zapewnienia spójności prowadzonych działań z aktualnymi najlepszymi praktykami w obszarze zarządzania środowiskowego. W 2007 r. Parlament uzyskał certyfikat ISO 14001.2004 i otrzymał rejestrację EMAS. W ramach EMAS 16 grudnia 2019 r. Parlament postanowił zmniejszyć emisje gazów cieplarnianych na osobę o co najmniej 40% do 2024 r. w porównaniu z 2006 r., a także szereg innych wskaźników efektywności klimatycznej, w tym emisji gazów cieplarnianych pochodzących z transportu osób, wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych, zużycia gazu, oleju opałowego i energii elektrycznej itp. Zgodnie z danymi EMAS z 2019 r. emisje gazów cieplarnianych Parlamentu w przeliczeniu na osobę zostały już zmniejszone o 37,7%.

Parlament stosuje również politykę zielonych zamówień publicznych. W czerwcu 2017 r. [Parlament opublikował badanie dotyczące zielonych zamówień publicznych](#), w którym przeanalizował obecny stan stosowania zielonych zamówień publicznych w UE i związane z nimi szanse w kontekście i w następstwie planu działania Komisji dotyczącego gospodarki o obiegu zamkniętym. W badaniu wskazano korzyści środowiskowe dla obywateli, a także zalety dla zatrudnienia i całej gospodarki na szczeblu europejskim.

Parlament z zadowoleniem przyjął plan działania w zakresie ekoinnowacji w rezolucji z 17 października 2013 r., podkreślając potencjalny efekt synergii ekoinnowacji w zakresie tworzenia stałych miejsc pracy, ochrony środowiska i zmniejszania zależności gospodarczej. W rezolucji podkreślono ponadto przekrojowy charakter ekoinnowacji i konieczność uwzględniania ich we wszystkich obszarach polityki. W tym kontekście Parlament z zadowoleniem przyjął możliwości finansowania ekoinnowacji w ramach programu „Horyzont 2020”, COSME, LIFE i wspólnej polityki rolnej, a także podkreślił rolę nowych instrumentów finansowych UE służących finansowaniu inicjatyw przewodnich strategii „Europa 2020” takich jak Unii innowacji i Europa efektywnie korzystająca z zasobów.

W trakcie negocjacji nad wieloletnimi ramami finansowymi na lata 2014-2020 Parlament wezwał do zwiększenia długoterminowego budżetu UE na ten okres w kontekście ambitnych celów ustanowionych w strategii „Europa 2020” na rzecz zatrudnienia i wzrostu gospodarczego. Podczas negocjacji w sprawie konkretnych programów Parlament zdołał doprowadzić do uznania ekoinnowacji za jeden z priorytetów inwestycyjnych kwalifikujących się do finansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

13 czerwca 2017 r. Parlament przyjął również [rezolucję ustawodawczą w sprawie uproszczenia etykietowania energetycznego](#) urządzeń gospodarstwa domowego do skali od A do G, umożliwiając klientom wybieranie produktów zmniejszających zużycie energii i rachunki za energię.

W [rezolucji z 4 lipca 2017 r. w sprawie dłuższego cyklu życia produktów: korzyści dla konsumentów i przedsiębiorstw](#) Parlament wezwał Komisję do poprawy informacji

na temat trwałości produktów poprzez rozważenie wprowadzenia dobrowolnego europejskiego oznakowania obejmującego w szczególności trwałość produktu, cechy ekoprojektu, możliwość modernizacji zgodnie z postępem technicznym i możliwość naprawy.

W [rezolucji z 31 maja 2018 r.](#) w sprawie wdrożenia dyrektywy w sprawie ekoprojektu (2009/125/WE) Parlament wezwał Komisję do przeznaczenia wystarczających zasobów na proces ekoprojektu ze względu na znaczną unijną wartość dodaną prawodawstwa w tej dziedzinie. Zwrócił się też do Komisji o dokonanie oceny, czy obecną metodykę ekoprojektu można stosować do innych kategorii produktów poza produktami związanymi z energią, oraz o przedstawienie wniosków dotyczących nowego prawodawstwa.

Chociaż w ramach EMAS Parlament już od 2016 r. deklaruje neutralność emisyjną w wyniku 100% kompensacji swoich nieredukowalnych emisji, w [rezolucji z 14 maja 2020 r.](#) stwierdził, że będzie dawać przykład, i polecił Prezydium opracowanie strategii osiągnięcia neutralności pod względem emisji dwutlenku węgla do 2030 r. za pomocą środków wewnętrznych (bez kompensacji). W [badaniu Parlamentu](#) dotyczącym neutralności emisyjnej, opublikowanym we wrześniu 2020 r., opisano krótko-, średnio- i długoterminowe środki redukcji emisji gazów cieplarnianych, które umożliwiłyby Parlamentowi znaczne zmniejszenie śladu węglowego w celu osiągnięcia neutralności emisyjnej do 2030 r.

Georgios Amanatidis
01/2021

